

УДК 330.34

БУХГАЛТЕРЛІК ЕСЕПТЕГІ АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ РӨЛІ

Ильяқызы Аружан

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2 курс студенті
Нұр – Сұлтан қ., Қазақстан

Ғылыми жетекші - Бекбулатова Асылгуль Танирбергеновна

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, аға оқытушысы,
Нұр – Сұлтан қ., Қазақстан

Тарихи терминдердегі бухгалтерлік есепті дәйекті басым ұғымдардың өзгеруі ретінде көрсетуге болады.

Бірінші мыңжылдықтарда шаруашылық өмірінің фактілерін олар пайда болған өлшем бірліктерінде қайта шығаратын униграфиялық есеп (қарапайым есеп) дамыды. Қайта өрлеу дәуірінде римдіктердің қарапайым белгілері сауданың жаңа қажеттіліктерін қанағаттандырмады және осыған байланысты банктерде есеп шоттарының жаңа нысандары пайда болды және зерттелді, жазбаларға жаңа комбинациялар - қосарлы (дебет -кредит)жазба қолданыла бастады.[1]

Бухгалтерияның дамуына XV ғасырдың ұлы өнертабысы-типография да өз үлесін қосты. XVII ғасырдан XIX ғасырға дейінгі аралығында француз мектебі негізгі ықпалға ие болды, ол бухгалтерлік есептің сараланған түрі синтетикалық және аналитикалық есепті енгізуді ұсынды. XX ғасырда теңгерім ғылымы, экономикалық талдау дамыды, өзіндік құнның калькуляциясы, инфляцияны есепке алу туралы ережелер тұжырымдалды, қаржылық және басқарушылық есептің бөлінуі, аудит жүргізілді. Басқару есебінің құрамында стандарт-кост және директ-кост есебінің жүйелері жасалды.

Содан бері әлемде ғылымның барлық саласында - технологиялық, ақпараттық және өнеркәсіптік революцияда түбегейлі өзгерістер болды. Өндіріс ауқымы өсіп, басқару күрделене түсті. Мұның бәрі бухгалтерлік есепке әсер етті.

Бухгалтерлік есеп ақпаратын өңдеу көлемінің өсуіне байланысты бухгалтерлік есептің еңбек сыйымдылығын азайту үшін есеп циклінің операцияларын автоматтандыру қажет. Ол үшін әрбір кәсіпорын пайдалануға ыңғайлы және функционалды, бухгалтерлік есепті жүргізу және ұйымдастыру үшін электрондық құжат айналымына көшуге мүмкіндік беретін арнайы мамандандырылған бағдарламалық қамтамасыз етуді таңдауы керек.

Бухгалтерлік есепті автоматтандырудың алғашқы қадамы белгілі бір кәсіпорынға тән жеке параметрлерді анықтау болып табылады, соған сәйкес бағдарламалық құралды таңдау жүзеге асырылады. Ол үшін бухгалтерлік есепті автоматтандыруға жауапты адам келесі параметрлерді рәсімдейді: [2]

- кәсіпорынның құрылымы;
- қызмет түрі (өндіріс, қызмет көрсету, сауда қызметі);
- автоматтандырылуы тиіс бөлімдердің тізімі;
- автоматтандырылған тапсырмалар тізімі;

- құжат айналымының көлемі;
- қаржы бөліміндегі қызметкерлердің дағдылары мен біліктілігі (олар қанағаттанарлықсыз дайындалған жағдайда бухгалтерлік есепті аутсорсингке беру орынды).

Көрсетілген тармақтар бойынша кәсіпорынды жан-жақты зерттегеннен кейін қолайлы бағдарламаларды ұсынатын, оларды оңтайландыратын және кәсіпорынның компьютеріне орнататын электрондық құжат айналымы операторына жүгінген жөн. Қажет болған жағдайда оператор бухгалтерлік бөлімшенің штаттық құрамын оқытуды жүргізеді.

Жүйені енгізу процесі екі кезеңнен тұрады: орнату кезеңі және оқыту кезеңі. Бухгалтерлік есептің автоматтандырылған жүйесін құру процесінде мынадай негізгі кезеңдер бөлінеді: бухгалтерлік есеп шоттарының жоспарын құру; үлгілік шаруашылық операцияларын өңдеу және тиісті жазбаларды қалыптастыру қағидаларын баптау; бастапқы құжаттардың экрандық және басып шығарылған нысандарын, ішкі және сыртқы есептілікті баптау. Орнату кезеңінде әр автоматтандырылған жүйе "Анықтамалық", "Құжат", "Есеп" сияқты әмбебап ұғымдармен жұмыс істейді. Орнату процесінде ақпараттық базаның құрылымы, өңдеу алгоритмдері, диалогтар мен құжаттардың формалары қалыптасады.

Оқыту кезеңі. Автоматтандырылған жүйені тиімді пайдалану үшін кәсіпорын қызметкерлерін оқытудың екі деңгейі мүмкін. Бірінші деңгейдегі оқыту автоматтандырылған жүйенің пәндік компонентін дамытуды қамтиды.

Оқытудың бұл түрінің түпкі мақсаты - жүйені пайдаланушылардың оның мүмкіндіктерін толық игеруі-бастапқы құжаттарды қалыптастырудан бастап есеп беру нысандарын алуға дейін. Екінші деңгейдегі оқыту жүйе әкімшісінің функцияларын игеруді-пайдаланушыны құруды және оған тиісті өкілеттіктер беруді, ақпараттық базаның мұрағаттық көшірмелерін сақтауды және қалпына келтіруді, сыртқы есептіліктің жаңа нысандарын орнатуды білдіреді. [3]

Бухгалтерлік есеп пен автоматтандырылған есептілікті жүргізу үшін компьютерлік технологияны тиімді пайдалану көбінесе бухгалтердің біліктілігімен анықталады. Қазіргі заманғы бухгалтер пәндік салада ғана емес, сонымен қатар компьютерде деректерді өңдеудің заманауи әдістерін игеріп, бухгалтерлік есептің жаңа бағдарламалық өнімдерін оңай игеруі керек.

Бағдарламалық қамтамасыз етуді және бухгалтерлік есеп технологиясын таңдау мүмкіндігі компанияға бухгалтерлік есеп процесінің тиімділігіне, оның мүліктік және қаржылық жағдайын көрсетудің толықтығы мен сенімділігіне әсер етуге, бәсекелестік нарықтағы шектеулерді жеңуге, сондай-ақ басқарушы қызметкерлерді шешім қабылдауға қажетті уақтылы және толық ақпаратпен қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Бухгалтерлік есептің автоматтандырылған ақпараттық жүйесі үш негізгі компоненттен тұрады: Еңбек заты және өнімі ретіндегі ақпарат; Ақпаратты өңдеу құралдары, әдістері мен тәсілдері; қолда бар ақпаратты өңдеу құралдарын пайдалана отырып, есепке алудың ақпараттық процесін іске асыратын персонал. [4]

Қазіргі заманғы кәсіпорын қызметінің тиімділігін арттыру үшін:

1. Кәсіпорынның көлемін ескере отырып, автоматтандыру үшін заманауи бағдарламаларды қолданыңыз. Ең танымал-1С: Кәсіпорын желісінің бағдарламалар жүйесі, оның құрамына 1С: Бухгалтерия әмбебап бағдарламасы кіреді. Бұл бағдарлама кез-келген схеманы және бухгалтерлік, басқарушылық және салықтық есептің кез-келген бөлігін автоматтандыруға жарамды.

Орташа ұйымдарда бухгалтерлік есепті автоматтандыру үшін "БЭСТ" бағдарламалық кешенін пайдалану ұсынылады. Бұл бағдарлама бастапқы құжаттарды қалыптастыруға, қызметке экономикалық талдау жүргізуге және статистикалық есептілікті қалыптастыруға мүмкіндік береді.

2. Әр түрлі бухгалтерлік және ERP жүйелерімен интеграциялануға қабілетті танымал бағдарламаларды енгізіңіз. Мысалы, 1С бағдарламалық өнімі-контрагенттер арасында тиімді электрондық құжат айналымын жүргізуге және Парус, SAP, Галактика және 1С есепке алу жүйелерінен бастапқы құжаттарды автоматты түрде енгізуге мүмкіндік береді.

3. Бухгалтерлік есеп жұмысын төмендетуге ықпал ететін басқа бағдарламаларды- БухСофт, Ақпараттық есепші, Ақпараттық кәсіпорын, ЭОН бағдарламалық кешені (салық төлеушінің электрондық есебі). Олардың көмегімен сіз қорларды, сатып алуды, сатуды, қолма-қол ақшаны және өзара есеп айырысуды басқара аласыз, тұтынушылармен қарым-қатынасты реттей аласыз, ресурстарды жедел жоспарлай аласыз, осы жүйелерде бюджеттеу мен жалақыны есептеуге, кәсіпорынның қаржылық қызметіне мониторинг пен талдау жүргізуге мүмкіндік беретін мамандандырылған бағдарламалық құралдар бар.

Бухгалтерлік есепті жүргізуді, құжат айналымын автоматтандыру бухгалтердің жұмысын жеңілдетеді, адами факторға байланысты ықтимал қателерді қысқартады, қызмет көрсету сапасын жақсартады, бизнесте ақпарат жоғалтудан және ұрлықтан қорғалуын арттырады. [5]

Кәсіпорынның ресурстарын үнемдеу автоматтандыруға арналған инвестициялардың орындылығының пайдасына дәлел болып табылады. Барлық бөлімдер мен бөлімшелерді біріктіретін бірыңғай бағдарламалық қамтамасыз ету жүйесін енгізу басшыға қаржыгерлер мен бухгалтерлер штатын кемінде 10-20% - ға айтарлықтай қысқартуға мүмкіндік береді, бұл жұмыс орындарын жабдықтауға шығындарды азайтуды білдіреді.

Оған қоса, сауатты автоматтандыру бизнесті толығымен басшының бақылауында ұстауға мүмкіндік береді, ол өз кезегінде басқарушылық және кез келген басқа шешімдерді жедел қабылдауға мүмкіндік алады.

Бухгалтерлік есепті автоматтандыру көбінесе кәсіпорын кірістерінің өсуіне, жұмыс процестерінің жылдамдығын арттыруға, тұтынушылармен және іскери серіктестермен, бақылаушы және басқа да мемлекеттік органдармен өзара әрекеттесуге уақытты қысқартуға ықпал етеді. Мұның бәрі қызмет көрсету немесе өндіріс сапасын жақсартуға әкеледі.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Бухгалтерлік есеп: Оқулық/Авт В.Л. Назарова, жалпы ред. басқарған С.С. Сатубалдин. – Алматы : Алматыкітап баспасы, 2012. – 624 бет.
2. Зингер.И. С. Ұйымдық басқару жүйелеріндегі ақпараттық қамтамасыз ету, - М., 2007. - 688с.
3. Экономикадағы ақпараттық жүйелер. Ред. Титоренко Г.А. 2-бас., қайта қаралған. және қосымша - М.: Бірлік-Дана, 2008. - 463 б.
4. Полковский А.Л. Бухгалтерлік есеп: Бакалаврларға арналған оқулық / Полковский А.Л. - М.: Дашков және К, 2014. - 288 б.
5. Рязанцева Н.А., Рязанцев Д.Н. Бағдарламалау құпиялары. - Санкт-Петербург: ВHV-Петербург, 2004. - 352 б.